

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ BÜLTENİ

XXVI. Cilt

1977

2'inci Sayı

IFLA 42. GENEL KURUL ÇALIŞMALARI

Dr. Mustafa AKBULUT

DTCF. Kütüphanecilik Kürsüsü Ass.

İnsanlık tarihinde eşi görülmeyen bir gelişme içinde bulunmaktadır. Bazı bilim adamlarına göre II. Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar olan süre içinde görülen gelişme ve teknik alandaki buluşlar insanlık tarihinin başlangıcından 1939 yılına kadar olan süre içinde görülen gelişmeden daha fazladır. Bunun sonucu olarak da tüm yeni buluş ve gelişmeler bilimsel, teknik ve sosyolojik yönleriyle ve çeşitli yayın araçlarıyla dünyaya duyurulmaktadır. Bu ise denetimi git-tikçe güçleşen bir bilgi (enformasyon) bolluğuna veya patlamasına yol açmıştır. Sorun o kadar büyüktür ki, aranan bilginin nerede, ne yolla ve en kısa bir süre içinde nasıl bulunacağı ve isteyene sunulacağı konusundaki çalışmalar kesin bir sonuca vardırılmamıştır. Gelişen olumlu çalışmalarla birlikte karşılaşılan güçlükler de artmaktadır.

Birçok konularda kişiler, kuruluşlar ve hatta hükümet ve devletler tarafından ihtiyaç duyulan bilgileri bölge ve ülke sınırları içindeki kütüphanelerde bulma olanağı bile zorlaşmaktadır.

Konuya açıklık getirebilmek ve güçlükleri gösterebilmek için bazı rakamlar vermek yararlı olur sanıyorum. 1974 yılında yapılan bir çalışmaya göre dünyamızda bilimsel ve teknik çevre % 7 hızla gelişmekte ve bu çevre % 11 oranında enformasyon üretmektedir. Yine son yıllarda yapılan tahminlere göre üçüncü dünya ülkelerin-

de 1990 yıllarında 35 milyon bilim adamı ve teknisyenin bulunacağı, bunların yayınlıyacağı yıllık doküman sayısının da 12-14 milyon arasında olacağıdır.⁽¹⁾ Amerikan Milli Kütüphanesi'nin (Library of Congress) işleyebildiği yıllık yayın sayısı ise son zamanlarda 230.000 kadardır.

Güçleşen bilgi denetim ve dağıtımını gerçekleştirmek için günümüzde gelişmiş ülkeler (ve bazı gelişmekte olanlar) mekanizasyon ve otomasyona gitmektedirler. Bu da genellikle kütüphanelerde ve bilginin elde edilmesi işlemlerine uygulanmaktadır. Bunlar da sırasıyla parasal işler; kataloglama ve bibliyografyalar; ödünç verme, indeksleme ve öz hazırlamalardır.

Günümüzde bilgiye duyulan ihtiyaç çok fazladır. Çünkü bilgi kaynaklarından yararlanmadan planlama, karar verme ve etkin bir yönetim söz konusu olamaz. Gelişmiş ülkelerde enformasyon doğal kaynaklar ve enerji kadar değerli görülmekte ve bu nedenle de kütüphaneler ve diğer enformasyon kuruluşları gittikçe artan bir önem kazanmaktadır.

Kütüphanecilik alanında uluslararası işbirliğini gerçekleştirmek ve sorunlara çözüm bulmak amacı ile ilk adım 1927 yılında atılmış ve IFLA (International Federation of Library Associations) kurulmuştur. Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu olarak adlandırılan bu kuruluşun ilk toplantısı sözü edilen tarihte Edinburgh'da 14 ülkenin katılımıyla toplanmış ve 1948 yılına kadar üyelik Avrupa ve Kuzey Amerika kütüphane ve derneklerinden oluşmuştur. 1967 yılında üyelik genişletilmiş, birçok ülkenin kütüphanecilik okulları ve bibliyografya enstitüleri de üye olmaya başlamıştır. 1971 yılında IFLA Merkezi Lahey'e taşınmış ve Londra'da bir Kataloglama Sekreterliği kurulmuştur. Aynı yıl, gelişmekte olan ülkelere yardım amacı ile bir Gelişmekte Olan Ülkeler Çalışma Grubu meydana getirilmiş ve bu ülkelerden gelen kütüphaneciler için seminerler düzenlenmiştir. Grubun sekreterliği Malezya'nın Kuala Lumpur kentindedir. Ayrıca Asya, Afrika ve Güney Amerika'da bölge merkezleri vardır.

1976 istatistiklerine göre IFLA'ya 140 kütüphane derneği ve 504 kütüphanecilik kuruluşu üyedir. IFLA'nın amacı kütüphaneciliği içine alan her türlü araştırma ve çalışmalarda uluslararası işbirliğini gerçekleştirmektir. Bu amacı gerçekleştirmeye çalışan kuruluşun yapısı şöyledir :

(1) Intergovernmental Conference on the Planning of National Documentation, Library and Archives Infrastructures. Final Report (1974), p. 10. Paris.

1. Genel Kurul : Üye dernek ve kuruluşlardan oluşur ve yılda bir kere ve değişik ülkelerde toplanır.
2. Yönetim Kurulu : Bir Başkan, Eski Başkan, Birinci Başkan Yardımcısı, beş Başkan Yardımcısı ve bir Genel Sekreter'den oluşur.
3. Genel Sekreterlik : Hollanda'nın Lahey kentindedir. Bir Genel Sekreter ve üç memurdan oluşur.
4. Danışma Komitesi : Yönetim Kurulu üyeleri ile bölüm ve komitelerin yetkililerinden oluşur.
5. Program Geliştirme Grubu : Sekiz kişiden oluşur. Mesleki sorunlarda ve planlamada Yönetim Kuruluna yardımcı olur.
6. Bölgesel Çalışmalar Koordine Grubu : Dört kişiden oluşur.
7. UBC Yönetim Komitesi : Dört kişiden oluşur.
8. Bölümler : Kütüphane türlerinden oluşan 14 bölüm ve alt bölüm vardır. Bunlar :
 - Milli kütüphaneler ve üniversite kütüphaneleri
 - Halk kütüphaneleri
 - Çocuk kütüphaneleri
 - Hastahane kütüphaneleri
 - Okul kütüphaneleri
 - Özel kütüphaneler
 - Astronomi/Jeofizik kütüphaneleri
 - Coğrafya/Harita kütüphaneleri
 - Sosyal bilimler kütüphaneleri
 - Kütüphanecilik Okulları
 - Parlamento ve Yönetim kütüphaneleri
9. Komiteler : İhtisas komiteleri kütüphaneciliğin çeşitli konularında çalışma yaparlar ve şunlardır :
 - Bibliyografya Komitesi
 - Kataloqlama »
 - Yayın Değişim »
 - Kütüphane Binaları »
 - Kütüphane Teori ve Araştırma Komitesi
 - Uluslararası Ödünç Verme »
 - Nadir ve Kıymetli Kitaplar »
 - İstatistik ve Standartlar »
 - Mekanizasyon »

- Süreğen Yayınlar »
- Resmî Yayınlar »

10. Üniteler : Daha küçük yapıdaki Ofis ve Gruplar IFLA'nın ünitelerini oluşturmaktadır. Bunlar :
- a) Londra'daki UBC Uluslararası Ofisi
 - b) Boston Spa'daki (İngiltere) Uluslararası Ödünç Verme Ofisi
 - c) Kuala Lumpur (Malezya) Bölge Ofisi
 - d) Çalışma Grupları: İki tanedir :
 1. Gelişmekte Olan Ülkeler Grubu
 2. Bakım ve Koruma Grubu.

Bunların dışında IFLA diğer uluslararası kuruluşlarla da sıkı bir işbirliği içinde bulunmaktadır. Bunların başlıcaları: UNESCO, FID (Uluslararası Dokümantasyon Federasyonu), ICA (Uluslararası Arşiv Konseyi), ISO (Uluslararası Standartlaşma Kurumu), ICSU/AB (Uluslararası Bilimsel Kuruluşlar Konseyi/Öz Çıkarma Kurulu) ve ICAE (Uluslararası Halk Eğitim Konseyi) dir.

IFLA 1963 yılında *Libraries in the World* (Dünyamızda Kütüphaneler) adlı kitapda uzun vadeli çalışma programını yayınlamıştı. Aradan yıllar geçip kütüphanecilik ve enformasyon bilimleri alanındaki gelişmeler hızlanınca günün ve geleceğin koşullarına uygun yeni bir programın hazırlanması kaçınılmaz oldu. Bu konudaki gerekli çalışmalar Program Geliştirme Komitesi tarafından yapılarak 1975 yılı sonunda *Medium - Term Program* (Orta Vadeli Program) adı altında yayınlandı. Bu program 1980 yılına kadar IFLA tarafından gerçekleştirilmesi düşünülen kütüphanecilik sorun ve çalışmalarını içermektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse söz konusu çalışmaları iki bölümde toplayabiliriz :

1. IFLA'nın yapısı ve amacı ile ilgili çalışmalar. Bu çalışmalar geliştirmekte olan ülkelere yardım için yapılacak işlemler, Federasyona üyelik, oy verme hakkı gibi konuları kapsar.
2. Meslekî çalışmalar :
 - a) Kütüphane türleri ve halka hizmetle ilgili olanlar (Halk, üniversite, çocuk, okul kütüphaneleri, özel kütüphaneler ve bunların vereceği hizmetler — körler ve sakatlar dahil).
 - b) Çeşitli kütüphanecilik konularındaki çalışmalar: Bibliyografik denetim, dünyadaki tüm yayınların hizmete sokulabilmesi ve bunlardan yararlanabilme olanaklarının artırılması, eğitim ve araştırma, yönetim ve teknoloji.

İşte IFLA amacını gerçekleştirmek için çalışmalarını bu program ışığında yürütmektedir. Şimdi yapılan ve yapılmakta olan çalışmalara değinelim.

Gelişmekte olan ülkelere Federasyon içinde daha fazla temsil olanağının sağlanabilmesi ve kütüphanelerin daha hızlı ve etkin gelişme gösterebilmesi için IFLA Yönetim Kurulu Ekim 1975 de toplanarak bu ülkelerin kütüphane derneklerinin bölgesel gruplaşmasını görüşmüştür. Sonuçta Asya, Afrika, Latin Amerika ve Karaibler Grubu olarak üç bölge kararlaştırılmıştır. Bölge ayırımı yapılırken her bölgedeki ülkelerin kendi aralarında uyum ve diğer kuruluşlarla (FID, ICA, ICAE gibi) işbirliği içinde bulunmaları da düşünülmüştür. Ayrıca her bölge o bölgedeki ülke sayısına göre daha küçük gruplardan oluşmaktadır. Her bölgenin ve grubun bir başkanı vardır. Örnek olarak Asya bölgesini alalım :

Asya : (Başkan: J. Soosai, Kuala Lumpur, Malezya)

Grup 1. Pakistan, Hindistan, Nepal, Sri Lanka, Afganistan.
(Başkan Dr. A. Khurshid, Lahor, Pakistan)

Grup 2. İran, Lübnan, Ürdün, Suudi Arabistan, Mısır.
(Başkan: Z. Chadman - Valani, Tahran, İran)

Grup 3. Malta, Kıbrıs, Türkiye, Yunanistan.
(Başkan: Paul Xuereb, Malta)

Asya Bölgesi başkanı J. Soosai ile yaptığım bir görüşmede Türkiye'nin Yunanistan, Kıbrıs ve Malta ile aynı gruba konuluşunun nedenini sordum. Bu seçimin kendisi değil, IFLA yetkililerince yapıldığını ve İkinci Grubun da bir sorununun bulunduğunu söyledi. Çoğunluğunda Arapça konuşulan ülkeler Farsça konuşan İranlı başkan olarak kabul edemeyeceklerini bildirmişler. Yine J. Soosai'nin söylediğine göre 1975 yılında yapılan bir toplantıda Yunanlı bir kütüphaneci Kıbrıs çıkarması dolayısıyla Türkiye'yi protesto edici bir karar alınmasını önermiş ve fakat reddedilmiş.

IFLA çalışmalarının en önemlilerinden biri de UBC (Evrensel Bibliyografik Denetim) konusundadır. UBC ile ilgili çalışmalar 1969 yılında yeni bir şekle sokulmuş ve bugüne kadar oldukça başarılı geçmiştir. Çalışmaların amacı ulusal bibliyografya kuruluşlarından oluşan bir örgüt meydana getirmek ve ulusal yayınların doğru ve eksiksiz tutulmuş künyelerini uluslararası bir haberleşme sistemi ile en kısa sürede isteyenlere dünyanın neresinde olursa olsun ulaştırabilmektir. Bunun gerçekleşebilmesi için ise önce ulusal düzeyde etkin ve sağlıklı bir denetimin kurulması söz konusudur. Bir kere, bir ülkede yayınlanan her eserin bilinmesi, sonra da bunların uluslararası

standartlara göre hazırlanmış bibliyografik kayıtlarının tutulması gerekmektedir.

IFLA'nın çeşitli komiteleri UBC çalışmalarını sürdürmektedir. Bunlar: Bibliyografya, Kataloglama, Mekanizasyon, Süreğen Yayınlar, İstatistik ve Standartlar Komiteleridir. Milli Kütüphaneler ve Üniversite Kütüphaneleri Bölümleri de konu ile yakından ilgilenmektedirler. Bunun nedeni de birçok ülkede yayınlanan eserleri eksiksiz olarak derleme görevinin bu kütüphanelere verilmiş olmasıdır.

Bugünkü UBC çalışmalarının amacı yeni çıkan yayınların künyelerinin sağlıklı tutulmasına yöneliktir. Eski bibliyografyalar daha ilerde ele alınacaktır. Program dışı bırakılan diğer bir konu da süreli yayınlardaki makalelerin denetimidir. Bunun gerçekleştirilmesi UNESCO'nun UNISIST programına bırakılmıştır. Bununla beraber gerek söz konusu denetim, gerekse ISDS - International Serials Data System (Uluslararası Süreğen Yayınlar Bilgi Sistemi) UBC çalışmalarının ayrılmaz birer parçasıdır.

IFLA'nın UBC Ofisi'nce gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmekte olan çalışmalarını şöyle özetleyebiliriz :

1. ISBD (M) — International Standard Bibliographic Book Description for Monographs. (Kitap türündeki yayınların bibliyografik künyelerinin hazırlanışını gösteren standartlardır. 1974 yılında yayınlanmıştır.
2. ISBD (S) — International Standard Bibliographic Description for Serials. (Süreğen yayınların bibliyografik künyelerinin hazırlanışını gösteren standartlardır. 1974 yılında yayınlanmıştır.
3. ISBN — International Standard Book Number. (Uluslararası Standard Kitap Numarası). Bu numaranın kütüphanelerde hangi işlemler için kullanılabileceği konusunda UBC Ofisi'nin Berlin'deki ISBN kuruluşu ile ortaklaşa yaptığı yazılı anket sonuçlandırılmıştır.
4. ISBD (G) — International Standard Bibliographic Description for General Materials. (Bu genel standartlar diğer tüm bibliyografik kayıtlama standartları arasındaki uyumu sağlamayı amaçlar).
5. Cataloging in Publication (Yayınlara kaynağında kataloglama). Avustralya Milli Kütüphanesi'nde çalışan L. R. Swindley tarafından yapılan anket UNESCO'ca desteklenmiş ve yayınlanmıştır.

6. UNIMARC — Format for the International Exchange of MARC Records. (Bilgisayarla hazırlanmış bibliyografik kayıtların uluslararası değişim formu). A.B.D. Kongre Kütüphanesi ve IFLA işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Kongre Kütüphanesi ayrıca Kanada, Fransa ve Avustralya Milli Kütüphaneleri ile bu konuda olumlu ilişkiler kurmuştur.

UBC'nin diğer önemli iki çalışmasından biri International Library Location Code (Uluslararası Kütüphane Yer Kodu) dur ve büyük kütüphanelerle bibliyografik merkezler tarafından - kataloglarda, ödünç vermede ve bibliyografik kayıtların değişiminde yararlı olacağından — kullanılması düşünülmüştür.

Diğeri ise, şimdilik ulusal düzeyde standartlaşmayı gerçekleştirmek amacıyla ve milli kütüphanelerle akademik ve halk kütüphanelerinde kullanılmak üzere yapılan (Romanization) çalışmasıdır. (Latin harflerini kullanmayan ülkelerin yayınlarının bibliyografik künyelerinin verilmesi ile ilgili sorunların çözümlenmesi).

UBC çalışmalarının başarıya ulaşmasını isteyen ülkeler ulusal bibliyografyalarının standartlaştırılmasını ve otomasyonunu gerçekleştirmektedirler. Bunlardan bir çoğu ISBD (M) yi, uluslararası standart bibliyografik kayıt kurallarını uygulamaktadır.

Otomasyon konusu da gittikçe önem kazanmaktadır. 1969 yılından önce yalnız Federal Almanya Ulusal Bibliyografyası'na otomasyon uygulanıyordu. 1970 - 1974 yılları arasında ise on ülke daha otomasyona gitmiştir. Bunlar : Avustralya (1972), Norveç (1972), İspanya (1972), Hollanda (1973), İngiltere (1973), Kanada (1974), Doğu Almanya (1974), Fransa (1975), Belçika (1975), İtalya (1975). Otomasyon çalışmalarını sürdüren ülkeler ise Danimarka, Hindistan, İsveç ve Bulgaristan'dır.⁽²⁾

IFLA'nın standardlaşma ile ilgili diğer çalışmalarından bazıları ise şunlardır :

1. Gör - İşit diye adlandırılan göze ve kulağa hitabeden materyallerin terminoloji, kataloglama ve istatistiklerinin standartlaştırılması.
2. Süreğen yayın adlarının kısaltmalarının standartlaştırılması.
3. Kütüphanecilik eğitimi ile ilgili standartlaşma. 1974 yılında Berlin'de yapılan bir toplantıda IFLA Danışma Komitesi dün-

(2) Beaudiquez, Marcelle, «Current National Bibliographies Development, 1970 - 1974». s. 4-5. (IFLA'nın Lozan'da yapılan 42. Genel Kurul Toplantısında Verilen Tebliğ).

yada kütüphanecilik eğitiminin standartlaştırılmasını uygun görerek gerekli çalışmaların yapılmasını kararlaştırmıştır. Çalışmayı yönetmek üzere A.B.D. den Guy Marko görevlendirilmiş, elde edilen bilgiler 1975 Oslo ve 1976 Lozan toplantılarında görüşülerek çalışma sonuçlandırılmıştır.⁽³⁾ Bu standartların amacı kütüphanecilik eğitiminde uluslararası bir birliğe gidebilmek için ülkeler arasındaki ortak noktaları belirlemektir. Böylece ulusal, bölgesel, ve en üst düzeyde de IFLA denetimi kolaylaşmış olacaktır.

4. Halk kütüphaneleri ile ilgili standartlar hazırlanmış ve 1973 yılında yayınlanmıştır. Halk kütüphanelerinin gelişmesinde rehber olarak kullanılmayı amaçlar.⁽⁴⁾

IFLA'nın Orta Vadeli Program'daki çalışmalarından biri de UAP - Universal Availability of Publication (Yayınların Evrensel Varlığı) dir. UBC'nin başarısı bir yerde buna bağlıdır. Bu ise her ülkenin kendi yayınlarını ihtiyaç duyan diğer ülkelere ödünç verme veya fotokopi sorumluluğunu yüklenmesiyle gerçekleşecektir. Yapılacak diğer bir iş de bir ülkedeki tüm yayınların bir merkezde toplanmasını sağlamaktır. IFLA'nın İngiltere'de Boston Spa'da kurduğu (Office for International Lending) bu konudaki yararlı çalışmalarını sürdürmektedir.

Bilindiği gibi UNESCO 1974 yılında (Intergovernmental Meeting on the Planning of National Documentation, Library and Archives Infrastructures) adlı bir toplantı düzenlemiş ve bunun sonucu olarak da NATIS (Ulusal Enformasyon Sistemleri) formüle edilmiştir. IFLA bu konuda da UNESCO ile sıkı bir işbirliği içinde bulunmaktadır ve UBC bu programın önemli bir bölümünü oluşturur.

23 - 28 Ağustos 1976 tarihleri arasında İsviçre'nin Lozan kentinde yapılan IFLA'nın 42. Genel Kurul toplantısına Türk Kütüphaneciler Derneği'ni temsilen katıldım ve «Kültür Dünyası: Türkiye'de Kütüphaneler ve Kütüphanecilik» adlı bir de yazılı tebliğ sundum. Bu toplantıya 500'e yakın delege katılmış ve yukarıda değinmiş olduğum konuları işlemiştir. Bu tür toplantılar bilimsel olduğu kadar propaganda yönünden de toplantının yapıldığı ülke için büyük yararlar sağlamaktadır. Bu nedenle bizim de şimdiden organize olmamız ve ilerdeki bir tarihte yapılacak IFLA toplantılarından birini Türkiye'ye aldığımız ulusal bir görevdir sanırım.

(3) IFLA Bulletin, II. 4 (1976).

(4) International Federation of Library Association. Section of Public Libraries. Standards for Public Libraries. Pullach/München, Verlag Dokumentation, 1973. 53 p.